

Pirkko Sammallahti

Musicophilia

Sacks, Oliver (2007). *Musicophilia: Tales of music and the brain*. New York: Knopf.

Neurologi Oliver Sacks kuoli elokuussa New Yorkissa 82-vuotiaana. Hän syntyi kahden lääkärin suuren perheen kuopukseksi ja on kirjoittanut lapsuudestaan hienon kirjan *Uncle Tungsten*, joka kertoo laajasta ja lahjakkaasta, mutta ei järin onnellisesta perheestä 30- ja 40-luvun Lontoossa. Kuusikymmenluvulla Sacks lähti Yhdysvaltoihin ja päätyi New Yorkiin. Hänen tuotantonsa kenties tunnetuin teos on *Mies joka luuli vaimoaan hatuksi*.

Sacksia arvostetaan, mutta häntä on myös syytetty sirkusmieheksi, joka taluttaa yleisön töllisteltäväksi kärsiviä ihmisiä, joiden irvokkaita oireita meidän sopii kummastella. Ehkä hänen tarinansa tyydyttävät osin samoja tarpeita, jotka saavat ihmisen hidastamaan askeleitaan, kun kadulla seisoo ambulanssa takaovet levällään, mutta julma Sacks ei ole. Hän kuvaa potilaitaan aina arvokkaasti ja lämmöllä.

Musicophilia-kirja on tilkkutäkki tapauksia ja tutkimuksia neurologian ja musiikin yhteyksistä. Lukijalla on parhaimmillaan viihtyisä olo kuin istuisi konsertin jälkeen pitkää iltaa tavattoman sivistyneen ja kokeneen kollegan kanssa – Sacks kohtelee lukijaa aina vertaisenaan –, joka sattuu olemaan erityisen puheliaalla tuulella.

Keskustelu polveilee milloin missäkin, kuten: ”Luin vastikään, että Šostakovitšilla oli sotavammana sirpale ohimossaan, jota hän ei antanut poistaa, koska hän kuuli aina musiikkia kallistaessaan päätään tietyllä tavalla, ja hän halusi käyttää kuuloharjojaan säveltäessään.”

Tästä juttu saattaa jatkua kuusikymmenluvun Kaliforniaan, missä Sacks innostui amfetamiiniin ja joutui päiväkausia kestävien musiikkihallusinaatioiden valtaan. Jossain vaiheessa

palataan lapsuuden Lontooseen, missä sokea Enrico tuli säännöllisesti virittämään perheen flygelin ja pianon.

Tästä johdutaankin keskusteluun näkövammaisten musikaalisuudesta ja absoluuttisesta sävelkorvasta. ”Satuikko lukemaan Diana Deutshin tutkimuksen jokunen vuosi sitten? Meillä on ilmeisesti kaikilla synnyinlahjana potentiaali absoluuttiseen sävelkorvaan, mikä näkyy aivo-kuvissa vielä kahdeksankuisena. Jos synnymme tonaalisen kielen maailmaan ja äiti puhelee mandariiniikiinaa tai vietnamia, aivot jatkavat sävelkorkeuden rekisteröintiä. Mutta jos kieli on vaikkapa englantia, ei sävelkorkeuden pidä antaa hämätä vaan sana merkitsee samaa, sikutetaan se millä nuotilla tahansa. Sävelkorkeuden rekisteröintiin ei kehityksessä siis panosteta. Vielä alle nelivuotiaan aivot voidaan hämätä luulemaan musiikkia kieleksi ja korva jatkaa erotteluaan, ja jos sävelet vielä nimetään, niin lapsi oppii erottamaan ne yhtä helposti kuin värit. Näkövammaisilla tuo kehitysikkuna voi jäädä roolleen murrosikään saakka. Hyvä esimerkki Edelmanin neurodarwinismista.”

*Musicophilia*ä lukiessa anekdoottien ja muistumien virta näyttää siirtyvän aiheesta toiseen logiikalla, joka voisi kummuta Freudin ikonisesta avausrepliikistä, tutusta kehotuksesta kertoa kaikki mieleen tuleva. Sacksin lähteistä löytyy tuoreita alan tutkimuksia, mutta yhtä usein hän siteeraa tapausselostusta, joka on merkitty muistiin 1800-luvulla. Kokonaisuutena kirja on kuin pitkä essee, jossa Sacks yhdistelee rennolla otteella kahta lempiaihettaan, musiikkia ja neurologiaa, käyttäen esimerkkinä potilaita, historiallisia henkilöitä, kirjallisuuden hahmoja ja itseään.